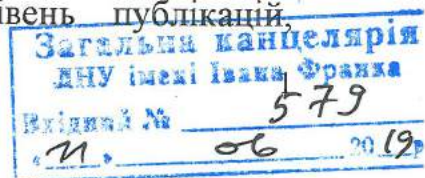

Відзив
офіційного опонента
на дисертацію
ПАСТУШИНИ ВАСИЛЯ МИКОЛАЙОВИЧА
«ІДЕЯ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ
В ЖУРНАЛАХ «СУРМА» ТА «РОЗБУДОВА НАЦІЇ»
(МІЖНАРОДНИЙ КОНТЕКСТ)»,
поданої на здобуття наукового ступеня
кандидата наук із соціальних комунікацій
спеціальність 27.00.04 – теорія та історія журналістики

Актуальність теми дисертаційної роботи

У теперішній суспільно-політичній ситуації, яка склалася в Україні після подій 2014 р., надзвичайно актуалізувалося питання національної ідеї, національної та державної безпеки. Сучасний стан цих проблем неможливо розв'язати без знання їх передісторії, яка знайшла своє відображення як у розвитку національно-визвольних рухів, так і на сторінках їх періодичних видань, що у ХХ ст. були головною трибуною представлення і просування нових ідей. В історії становлення української державності значну роль відіграли праві націоналістичні рухи, які завжди були прихильниками радикального революційного шляху здобуття незалежності та побудови самостійної української держави. Для пропагування своєї ідеології вони засновували періодичні видання, які найбільше впливали на поширення ідеї незалежної держави серед пересічних українців. Це зумовлює актуальність представленої сьогодні до захисту дисертації Василя Пастушини. У кризові історичні періоди саме радикально налаштовані сегменти суспільства брали на себе роль вирішального чинника змін. Це історична закономірність. Тому висвітлення історичної ролі часописів націоналістичних рухів в українському державотворчому процесі є актуальним, бо заповнює відповідну нішу в історії української журналістики.

У роботі детально розглядаються історія створення та функціонування журналів “Сурма” та “Розбудова нації”, контент, проблематика та ідеологія, жанрова палітра, аналізується мовно-стилістичний рівень публікацій.

авторський склад і репертуар, суспільно-політичний та міжнародний контекст функціонування видань, за цими переметрами здійснено порівняльний аналіз.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки представленого сьогодні до захисту дисертаційного дослідження, варто вказати на такі результати :

По-перше, виконано системний аналіз функціонування часописів “Сурма” і “Розбудова нації” в світлі ідеї українського державотворення та її просування на міжнародній арені;

По-друге, на основі дослідження наповнення публікацій встановлено важливу просвітницьку та пропагандистську роль цих періодичних видань і їх вплив на суспільство;

По-третє, виокремлено ключову тематику, проблематику та жанрові особливості представлення ідеї боротьби за самостійну українську державу, ґрунтовно показано їх історичний контекст;

По-четверте, показано певну ідеологічну тенденційність наповнення видань, зумовлену типологією рухів та тодішніми політичними факторами;

По-п'яте, продемонстровано вплив контенту часописів на громадську думку та їх історичне значення у формуванні та ствердженні патріотичних державницьких прагнень серед українського суспільства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення із текстом дисертації В.Пастушини дозволяє відзначити ґрунтовність науково-теоретичної основи. Дисертант спирається на теоретико-методологічні праці провідних вчених у галузі пресознавства в Україні та світі. Також використано потужний історичний контекст, який додають праці істориків, особисті документи і мемуари, а також оцінки політологів.

Робота добре структурована, послідовно і логічно викладений зміст, у ній подані чіткі визначення усіх базових термінів та понять, обґрунтовані висновки.

В основу дослідження покладено базову наукову методологію, комплекс аналітичних методів, зокрема ключовими використано порівняльно-змістовий аналіз, контент і дискурс-аналіз для розгляду емпіричних даних. Бібліографічно-описовий і структурно-типологічний методи дозволяють зробити ґрунтовні узагальнення щодо суспільно-історичної значимості наповнення представлених у роботі видань.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

У вступі чітко обґрунтовано актуальність наукової проблеми, новизну та практичну цінність дослідження. Сформульовано мету та її вираження у конкретних завданнях, окреслено об'єкт та предмет роботи, систему використаних в роботі дослідницьких методів, зазначено зв'язок із науковою темою базової структури, визначено хронологічні межі.

У першому розділі дисертаційної роботи **«Методологічні та історіографічні проблеми дослідження преси міжвоєнного періоду»** автор проаналізував наукові праці вчених журналістикознавців, істориків, політологів, мемуарні джерела. Особливо детально розглядаються праці, які стосуються висвітлення історії українських націоналістичних рухів і стану актуальних на той час українсько-російських, українсько-польських стосунків, міжнародних відносин у цілому. Крім цього дослідник залучив значну кількість джерел з історії націоналістичних рухів інших народів і країн світу — Фінляндії, Ірландії, Польщі та ін. Джерельну базу дисертації складають понад три сотні публіцистичних та наукових текстів, зокрема публікації часописів з 1920 по 1934 роки.

У другому розділі роботи **««Сурма» і «Розбудова Нації» як тип національних видань: міжнародний аспект»** дисертант висвітлив структуру періодичних видань, їх авторський склад, формат, джерела фінансування, наповнення, проблемно-тематичні напрямки, застосовуючи

компаративний метод дослідження. У дослідженні акцентується увага на організаційній ролі часописів в контексті розвитку та поширення ідей національно-визвольного руху серед українського населення. Показано, як на сторінках цих видань формувалася програма боротьби та державотворення, охарактеризовано жанрові та стилістичні особливості наповнення.

У третьому розділі **«Ідея державності як найвищий ідеал на сторінках часописів»** показана ідеологія українського націоналістичного руху, яку формували і просували часописи “Сурма” і “Розбудова нації”, зокрема базові ідеї — соборності українських земель, боротьби за незалежність, визвольна концепція та всі можливі форми її реалізації. Дисертант ґрунтовно розглядає історичний і політичний контекст тематики текстів і діяльності періодичних видань в цілому, зазначає досягнення і прорахунки, аналізує концепт ворога.

Четвертий розділ **“Міжнародна складова журналів «Сурма» та «Розбудова Нації» в умовах боротьби за державність України”** дисертації висвітлює зв'язок часописів із українською діаспорою у світі. Також дуже цікавими і цінними є у дослідженні паралелі з іншими націоналістичними рухами та в цілому міжнародний контекст роботи. Показано важливість ідеології часописів для утвердження і просування патріотичних настроїв і почуттів серед населення, для пояснення існуючих форм боротьби за державну незалежність та їх перспектив.

Висновки до дисертації логічно випливають з усього попереднього змісту роботи, вони розгорнуті, аргументовано віддзеркалюють основні результати дослідження, показують, що поставлені завдання виконані і мета досягнута. Дисертація є завершеним вартісним науково-теоретичним дослідженням.

***Значення одержаних результатів для науки й практики та
рекомендації щодо їх можливого використання***

Результати дисертаційного дослідження мають важливе теоретичне та практичне значення. Вони можуть бути використані:

- для подальшого теоретичного й емпіричного дослідження історії української журналістики з позиції ідеї української державності та у тісному зв'язку із внутрішніми та зовнішніми чинниками;
- для з'ясування ролі ідеологічних часописів у процесі українського державотворення та утвердженні національної ідеї;
- у практичній діяльності сучасних журналістів та публіцистів, які розглядають актуальні питання міжнародної політики, історичної пам'яті, активних і пасивних форм захисту державних і національних інтересів;
- для оцінки суспільного впливу таких явищ, як пропаганда, терор, збройна боротьба та ін.;
- у навчальному процесі для викладання курсів з історії журналістики, політичної журналістики та ін.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення та висновки дисертаційної роботи викладено в одинадцяти наукових працях. П'ять статей опубліковано у фахових виданнях України та в іноземному науковому виданні, шість праць додатково відображають результати роботи.

Публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації. Основні положення дисертації широко апробовані на семи наукових конференціях різних рівнів.

Усі вище перелічені матеріали разом із текстом дисертації повно розкривають дослідницьку проблему висвітлення діяльності часописів “Сурма” і “Розбудова нації” та оцінки їх суспільної ролі. Загалом вважаємо, що дисертація пройшла належну апробацію, є самостійною науковою працею і має завершений характер.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Автореферат дисертації за структурою та змістом повністю відповідає чинним вимогам. У його тексті відображено основні положення, зміст,

результати і висновки здійсненого Василем Миколайовичем Пастушиною дисертаційного дослідження. Зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження:

1. Позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, зокрема в аспекті залучення потужної та різноаспектної емпіричної бази дослідження та його міжнародний контекст, варто було б також звернути увагу на концепцію польського прометейського руху, ініціатором якої був зокрема і Ю.Пілсудський. Вона передбачала федеративний устрій Польщі, надання автономії українцям у складі польської держави і співпрацю з усіма народами, які були окуповані Росією. Концепція не була підтримана польським сеймом через спротив польських націоналістів, зокрема Романа Дмовського та його політичного табору, який мав більшість голосів у польському парламенті. Цінним було б висвітлення позиції часописів у цьому питанні і її причин.

2. Також хотілося б побачити статистику опрацьованих та введених дисертантом у науковий обіг публіцистичних текстів та історичних фактів, раніше не відомих або маловідомих українським науковцям, якщо такі є.

3. Не можу погодитись із твердженням автора дисертації, висловленим на с. 176, де він стверджує, що саме з Польщею “були найбільші конфлікти в суспільно-політичному житті нашої країни”.

4. Хотілося б почути також причини такої непоступливо негативної оцінки авторами видань “Сурма” і “Розбудова нації” польської держави, польського суспільства та зокрема постаті Ю.Пілсудського. Різку критику отримували на сторінках часописів ідея польсько-українського порозуміння (с. 120), Польща називалася найбільш ненависною (с. 132), Ю.Пілсудський — джерелом польського ворожого ставлення до української державності (с. 141) та ін. Чи не було це наслідком впливу пропаганди інших держав. Адже, як не дивно, але багато в чому така оцінка співпадала якраз з оцінкою російських і радянських ідеологів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Василя Миколайовича Пастушини на тему “Ідея державності України в журналах “Сурма” та “Розбудова нації” (міжнародний контекст)” виконана вперше і є важливим внеском у здобутки сучасного українського журналістикознавства.

Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обгрунтовані, теоретично і практично цінні результати. У роботі вирішується важлива наукова проблема, яка полягає у концептуалізації ідеї української державності крізь призму ідейно-тематичного змісту видань “Сурма” та “Розбудова нації” та визначення її суспільно-історичної ролі.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обгрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

Отже, дисертація Пастушини Василя Миколайовича є завершеним, самостійним, високого теоретичного і практичного рівня дослідженням, повністю відповідає вимогам п. 11 та п. 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Доктор наук із соціальних комунікацій,
професор, завідувач кафедри
соціальних комунікацій
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки

С.І.Кравченко

